

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Monumenta Paderbornensia

Ferdinand <II., Paderborn, Bischof>

Francofurti ; Lipsiæ ; Norjbergæ, 1713

Eresburgum ad Dimolam.

urn:nbn:de:hbz:466:1-29975

ur,
rius

lib.
am,
lius,
olo
fu-
âm
fa-
on-
Pa-
e fi-
sta-

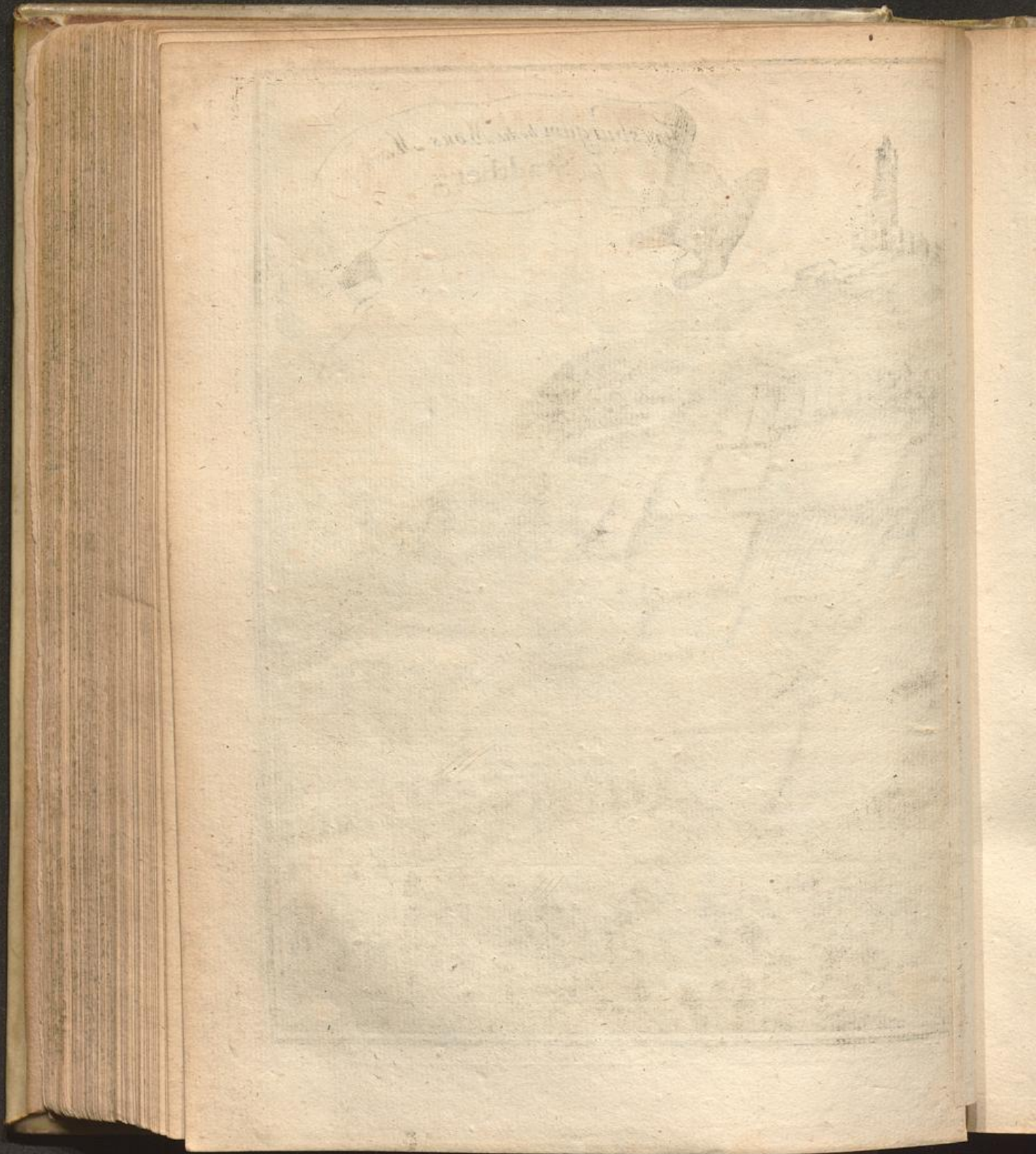
ES-

*Eresburgum hodie Mons Martis
sive Stadberg.*

*1711
J. C. Neumann fecit.*

ERESBURGUM

AD DIMOLAM.

MEMORIÆ. SACRUM

HOSPES. ERESBURGI. PRÆRUPTAM. CONSPICIS. URBEM
 ANTIQUA. CELEBREM. RELIGIONE. LOCUM
 MARTIS. IBI. QUONDAM. SIMULACRO. NOBILE. FANUM
 SAXONIÆ. COLUMEN. PRÆSIDIUMQUE. FUIT
 QUOD. LEO. VASTATUM. CAROLI. VICTRICIBUS. ARMIS
 SACRAVIT. VERO. RESTITUITQUE. DEO
 MANSIT. ET. HOC. NOSTRÆ. GENTI. DUM. BARBARUS. HOSTIS
 AUGUSTUM. NOSTRO. TEMPORE. VERTIT. OPUS
 NONNE. GIGANTEOS. MERUIT. RENOVARE. TRIUMPHOS
 QUÆ. MANUS. IN. SUPEROS. HOC. FUIT. AUSA. NEFAS

FERDINANDUS. DEI. ET. APO-
 STOLICÆ. SEDIS. GRATIA. EPISCOPUS
 PADERBORNENSIS. COADJUTOR. MO-
 NASTERIENSIS. S. R. I. PRINCEPS. COMES
 PYRMONTANUS. ET. LIBER. BARO. DE
 FURSTENBERG

ERESBURGI. IN. DIOECESI. PADERBORNENSI. FIR-
 MISSIMI. OLIM. SAXONUM. PROPUGNACULLI. NEC
 MAGIS. FRANCORUM. ARMIS. ET. IRMINSULÆ. EX-
 CIDIO. QUAM. EJUS. LOCO. A. CAROLO. M. EXSTRU-
 CTI. A. LEONE. III. P. M. DEDICATI. BELLO. AUTEM
 SUECICO. FUNDITUS. EVERSI. TEMPLI. RE-
 LIGIONE. CELEBRIS. MEMORIÆ

M. H. P

M 3

NO-

N O T Æ.

1. **E**RESBURGUM.] Celeberrimus in Francica & Saxonica historialocus, quem Leo III. Pontifex in diplom. dato in *Eresburg*, Astronom. de rebus à Carol. M. gestis apud Reuberum, Annal. Canisiani, Annal Francici, & vita Carol. M. à Pithæo edita, Ado Viennens. Ægil. in vita S. Sturmionis, Urspergensis, Poëta Anonym. Crantzius, Aimoinus, *Eresburg*, *Eresburgum*, *Heresburg*, *Eresberg*, *Heresberg*; alii *Mersburg*, *Mersberg*, *Marsburg*, *Montem Martis*, nominant, de docto commentario Meibomius in *Irminsula Saxonica* illustravit. Etymon nominis quoad posteriorem partem clarum & obvium, prioris obscurum & dubium. Gobelinus Persona natum vult à religione, quòd illuc è tota gente Saxonica quotidie sacrificandi, oracula petendi, votique solvendi causà multi confluerent, ut idem sit ERESBERG, quod mons venerationis. Idem tamen aliam adfert notionem, ac dictum putat ab Hera, quæ Græcis *Hæra*, Latinè Juno, priscis Saxonibus culta. Scribit de Germanis Tacit. de morib. German. *in commune Herthum, id est terram matrem, colunt.* Hinc credi potest Heram eandem esse cum Hertho, & nomen dedisse. Meibom. de Irminsul. cap. 5. & in notis, Althamer. ad Tacit. de morib. German. Justus Winkelmannus *Hiresburgum*, hoc est, *sacrumburgum* dictum putat: nam priscis Saxonibus *Hire* idem esse, quod sacrum dicunt, quod probat ex antiquis rhythmis Saxonis.

2. AD DIMOLAM.] Nulla aut levis dubitandi causa, utrùm *Eresburgum* sit in veteri Saxoniam, an ad Salam Thuringiæ fluvium, ubi Episcopalis civitas Mersburgum; de hoc enim minimè intelligi possunt, quæ in historia Francica de *Eresburgo* memorantur Anno 772. *Carolus Saxoniam bello aggressus Eresburgum castrum cepit* Annal. Franc. vita Carol. M. apud Pithæum, Astronom. Urspergen. Regin. quod (Anno 775. Poëta Anonym. alii Anno 774.) *iterum Saxones per mala ingenia & iniqua placita capientes, Francos expulerunt, & castrum destruxerunt.* Vita Carol. M. apud Pithæum p. 23. An. 775.
CAR-

Carolus Saxonum perfidiam ultus Eresburgum readificat. Annal. Franc. editi à Pithæo, Astronomus, vita Carol. M. Regin. Anno 776. Cui (Carolo) *vix Alpes transgresso occurrerunt, qui nunciarunt Eresburgum arcem à Saxonibus expugnatam, & praesidium Francicum, quod in eo posuerat, expulsam.* Astronom. apud Reuber. Annales Francici incerti auctor. apud Pithæum. *Tunc Rex cum Francis restauravit Heresburgk castrum.* Regin. ad Ann. 776. Astronom. loc. cit. Ann. 780. *Transiensque per arcem Eresburgum ad fontem Lippia venit.* Astronom. apud Reuber. *Carolus Saxoniam ingressus ad Heresburgk venit, & inde ad locum ubi Lippa confluit.* Regino in Chron. Anno 784. *Cumque eum ulterius progredi tam hyemalis temporis asperitas, quam aquarum inundatio prohiberet, Eresburgum arcem in hyberna concessit.* Astron. apud Reub. An. 785. *Rex Carolus in Heresburg super hyemem residebat, & Saxones in pace conquiescunt.* Fragment. Annal. Francic. p. 88.

Nusquam deinde Leonem Papam ad Salam Thuringicum penetrasse scribitur, qui tamen, ut suo loco ostendetur, Paderbornam ad Carolum venit, atque Ecclesiam *Eresburgi* consecravit. In hac Ecclesia, teste Widekindo & Gobelino, casus Danemarum, cum quo Otto M. non in Thuringia, sed Westphalia bellum gessit. Fuit igitur *Eresburgum* in Saxonia veteri seu Westphalia, non tamen ad ripam *Visurgis*, ut Ado Viennensis autumat; neque ad fontem vel fluvium *Lippia*, ut Ernestus Brotusius hist. Anhal. lib. 1. cap. 14. Marcus Wagner. in vita Carol. M. & Joannes Lampadius in mellificio hist. opinantur; nec etiam ad *Ruram* fluvium, ut Letznerus in hist. Caroli Magni cap. 21. affirmat; nec ad arcem *Driburgum* dioecesis Paderborn. ut vult Tilemannus Frisius in speculo de monetis lib. 3. cap. 1. & 8. Nec ad *Ambram* seu *Emmeram* haud procul Ludâ oppido; id quod Piderit. in Chron. Lippiensi sentit: Sed ad *Dimolam*, qui magnam dioecesis Paderborn. partem emensus, haud procul *Heristallo Saxónico* in *Visurgim* effunditur; ubi etiamnum superest Præpositura à Ludovico Pio Monasterio Corbiensi donata. *Domnus Ludovicus Imperator Augustus Caroli Magni filius tradidit Monasterio (Corbeiensi) locum Huxericum omnibus suis: Eresburg & Meppiam Abbatias, & cetera pradia in Aquilone.* *Juditha Imperatrix hac à viro suo obtinuit.*

nuit. Chronicon Corbeienſe editum à Meibomio. Henricus de Hervordia citatus ab eodem ex Ordinario Corbeienſi. Diutiſſimè præterea vetus nomen *Eresberg & Heresberg* conſervatum, uti ex his literis Wiboldi Abbatis Corbeienſis anno milleſimo centeſimo quinquageſimo ſecundo, & Conſulum ac populi oppidi Eresbergenſis anno milleſimo ducenteſimo vigefimo nono, datis apparet. *In nomine Domini noſtri JESU CHRISTI.* WIBOLDUS *Dei gratia Corbegeniſis eccleſiæ Abbas omnibus præſentibus & futuris in perpetuum. Quoniam res geſtas literarum monumentis tradere tam ad præſentium memoriã quam ad futurorum notiã cautum eſt. Idcirco & nos præſentibus ac poſteris per hos apices inſinuamus. qualiter Venerabilis Epiſcopus Paderbornenſis Bernhardus ex noſtro & Corbegeniſis Capituli conſenſu. emit à fratre noſtro Reinhero Præpoſito & cæteris fratribus noſtris de monte ERESBERGH VIII. talentis denariorum domum quandam & aream in villa nomine Frenkenhuſen & XL. jugera dimenſæ terræ ad eandem domum pertinentis. Cujus poſſeſſionis emptæ à prædicto Venerabili Epiſcopo legitimam per hæc ſcripta emancipationem facientes. ei quod factum eſt ſcripto atteſtamur. & ad perpetuam firmitatem ſigillo noſtro hanc ſcripturam munimus. Data Corbeia anno Dominicæ Incarnationis MCLII. indiçtione prima. XVI. Kalendar. Octobr. publicè in capitulo Corbeia. ſub teſtimonio Henrici Prioris. Adelberti Præpoſiti. Conradi Cellerarii. & reliquorum fratrum tam majorum quam minorum. Coſs. & populi Eresbergenſis tabulæ ſunt hujusmodi. Nos Conſules & univerſitas Montis qui dicitur Heresberg univerſis præſentem paginam inſpecturis præſentium tenore ſignificandum duximus. quod cum nos à villa Florehuſen ad montem qui dicitur Heresberg Paderbornenſis Diœceſis noſtra domicilia tranſtuliffemus. ac montem munientes eundem ab obedientia Eccleſiæ Paderburnenſis. qua eidem in ſpiritualibus eramus ſubjecti. inobedienter reſceſſiffemus. tandem cum eadem Eccleſia convenientes. inter ipſam & noſtram univerſitatem talis ordinatio intervenit. quod nos errorem noſtrum recognofcentes. & ad obedientiam matris noſtræ Eccleſiæ videlicet Paderburnenſis redeunt. debitum in ſpiritualibus ad ipſam habebimus reſpectum. & Clericum quem Epiſcopus Paderburnenſis.*

nensis. apud nos Ecclesie constructa sive construenda. & à nostra universitate dotanda. praeferit, quemque Archidiaconus loci. dono altaris investiverit. tanquam nostrum plebanum modo ad praesens recipiemus reverenter. remanente nihilominus apud nos post mortem ejusdem plebani. alium nobis eligendi plebanum libertate. dummodo electus à nobis Archidiacono. ad recipiendum donum altaris & curam animarum praesentetur. ipsamque Ecclesiam nostram Dominus Episcopus parochialem faciendo. & sepulturam ibidem indulgendo. tempore opportuno consecrabit. Praterea Archidiaconum de Capitulo majoris Ecclesiae Paderburnensis. qui synado Horehusen praesidere consuevit. in monte & praefata Ecclesia synado praesidentem tanquam nostrum Archidiaconum cum omni jure quod ipse Archidiaconus antequam nos ad montem transferremus in Capella S. Dyonisi Horehusen habuit. & adhuc circa universam plebem ejusdem Archidiaconatus habere dinoscitur. admittimus. duobus tamen articulis non de jure sed de benignitate & gratia Archidiaconi & Ecclesiae. exceptis. quod nec denarios vel obulos synodales persolvemus. & quod homines inter nos servilis conditionis. à scabinis accusati. non in ferro candenti. sicut alias consuetum est. sed manu duodecimam suam expurgationem praestabunt. Ne autem haec praescripta ordinatio. tam ab Ecclesia Paderburnensi. quam à nostra universitate valeat in posterum revocari. vel aliquid in ipsa immutari. praesentem cartam sigilli nostrae universitatis appensione. ac testium annotatione roboratam. quam cartam etiam sub eodem tenore. Domini Episcopi & Capituli sigillorum impressione munitam. ab ipsa Ecclesia accepimus. ad exhibendum pro & contra nos si necesse fuerit. Ecclesiae dedimus eidem. Acta sunt haec Anno Dominicae incarnationis M. CC. XXIX. VII. Kalend. Septembris. Testes hujus rei sunt. Herman de Vesperthe. Johan de Eleren. Tetmar de Durslo. Johan de sancto Magno. Johan de Westhem. plebani. Milites vero. Andreas de Durslo. Olricus de Westhem. Alradus. Henric de Brocbike. Stephanus. fratres de Dalhem. Tideric de Eilen. Bodo. Henric & Johan de Schnevethe. Consules vero Vollant. Alrat. Herman. Conrat. Monetarii. Tideric de Gesmaria. Tideric de Velre.

Velrebergh. Ludolff de Capella. Henric Westval. Henric de Dune. Regenbart de Hoburgehusen. Regenbart de Hattepe. Johan de Fabrica. & tota universitas montis ejusdem.

Proximo tamen superiori anno *Eresburgum* etiam *Montem Martis* appellatum esse testatur hoc diploma. *Henricus Dei gratia Romanorum Rex & semper Augustus. Universis Imperii fidelibus quibus praesens scriptum exhibitum fuerit gratiam suam & omne bonum. Ad notitiam universorum volumus pervenire. Nos mandatum Domini Imperatoris patris nostri recepisse. quod nequaquam ratam habere vellet Warandiam. quam in solemni curia nostra apud Herbipolim fecisse dinoscimur de MONTE MARTIS Archiepiscopi Coloniensis in Abbatis dilecti Principis nostri praejudicium Corbeiensis. Et quod eundem Abbatem in possessionem dicti montis remitteremus. eidem plenam Warandiam praestando praedictus Dominus noster Imperator nobis firmiter injunxit. Nos vero mandatum Domini Imperatoris patris nostri conservare & implere in omnibus cupientes. auctoritate praesentium in possessionem ejusdem montis dictum Principem nostrum Abbatem Corbaensem mittimus cum omni jure. nullam jurisdictionem in ejusdem montis possessione recognoscens Archiepiscopo Coloniensi. Mandamus itaque per gratiam nostram firmiter praecipientes. quatenus nullus ausu ductus temerario. memoratum Abbatem in possessione saepedicti montis impedire vel molestare praesumat. quod qui fecerit gravem indignationem nostra celsitudinis se noverit incursum. Testes hi sunt. Henricus Venerabilis Eistrensis Episcopus. Henricus illustris Dux Bavariae. Comes H. de Dillingen. F. de Drubendingen. E. Dapifer de Walpruc. C. Pincerna de Winterstede. & alii quam plures. Datum apud Ulmam. Anno Domini M. CC. XXVIII. indict. prima.*

Postea vero *Eresburgi* nomen profus obsolevit: nam litteris anno 1247. conscriptis, *Mons Martis*, & deinceps perpetuo appellatur.

HER-

HERMANNUS Dei gratia Abbas. Strigerus Præpositus. Albertus Prior. totusque conventus Corbegensis Ecclesia nec non Themo Præpositus Montis Martis & fratres sui ejusdem montis. Universis Christi fidelibus hanc paginam inspecturis salutem in Domino. Super dissensione mota inter Dominum Simonem Electum & Capitulum Paderburnense ex parte una. & nos ex parte altera super parochia. Archidiaconatu. & jurisdictione Dioecisani ordinaria MONTIS MARTIS. quam Dominus Paderburnensis & Ecclesia sua petebat ratione juris communis. & nos privilegii & prescriptione defendebamus. Magistro Ottone Decano Bremensi. Magistro Thetmaro Canonico Monasteriensi. Heinrico Decano & Hermanno Scholastico nova Ecclesia mediantibus talis compositio intervenit. quod tenore presentium publice & solemniter confitemur. quod venerabili Domino Simoni Electo & Capitulo Paderburnensi ordinariam jurisdictionem & jura spiritualia Dioecisani & sua Ecclesia de jure communi debita in Monte Martis secundum formam recognoscimus infra scriptam. Consistentes & eligentes quod Volradus Canonicus Paderburnensis Archidiaconus in Horehusen & sui successores qui pro tempore fuerint habitatoribus Montis ejusdem sive in Monte in Capella B. Nycholai. sive in Horehusen in Ecclesia B. Dionysii prout ipsis placuerit synodo præsideant. Et quia Præpositus & fratres prædicti montis ad Abbatem tantum & Conventum Corbegensem in spiritualibus & temporalibus respectum habere debent. ipsi tam ab Episcoporum quam Archidiaconorum Paderburnensium juribus sunt exempti. Consensum est etiam inter Paderburnensem & Corbegensem Ecclesias quod illi tantum sunt excepti à frequentatione synodi & à juribus synodalibus qui infra ambitum Claustrum cum Præposito & fratribus habitant & in emunitate existentes eorum servitiis sunt specialiter deputati. Præterea Præpositus ejusdem loci nomine Abbatis & Conventus Corbegensis denarios synodales. tantum de habitatoribus Montis colliget annuatim. Archidiacono contra eosdem habitatores si necesse fuerit in hoc per censuram ecclesiasticam adjuvante. de quibus synodalibus denariis Præpositus idem sex solidos graves Archidiacono statim dum collecti fuerint annis singulis sine qualibet difficultate persolvat. Themo etiam nunc Præpositus qui parochia præest in eodem Monte à Domino Volrado

Archidiacono curam animarum & donum altaris recepit & obedientiam Archidiacono debitam repromisit. & deinceps Praepositi Montis Martis vel alii qui ab Abbate Corbegenſi Archidiacono in Horehuſen Canonico Paderburnenſi fuerint praſentati ad eandem parochiam donum altaris & curam animarum perpetuo recipient in futurum. & Praepositi vel alii qui parochiam eandem habuerint ratione ejusdem parochiae in Eccleſia Paderburnenſi Episcopales ſynodos frequentabunt. Quod autem ea quae praſcripta ſunt Eccleſia Paderburnenſi perpetuo ſervabimus. Nos & Eccleſiam Corbegenſem Paderburnenſi Eccleſia ſub pœna quingentarum marcarum hiis literis obligamus. Acta & completa ſunt hæc in Eccleſia Corbegenſi Anno Domini M. CC. XLVII. in craſtino natiuitatis B. Mariae Virginis.

3. HOSPES ERESBURGI PRÆRUPTAM CONSPICIS UR-
BEM.] *Eresburgum* præcelſo lateque conſpicuo monti impositum Widekindus & Ditmarus *urbem*; *civitatem* Auctor vitæ Caroli M. apud Pich. Astronom. apud Reuberum, Ado Viennensis, & complures alii *castrum*; Ægilin vitæ S. Sturmionis *castellum*, alii *arcem* appellarunt. Caſtri veteris aut nulla aut exigua veſtigia ſuperſunt. Urbs paulò ante An. 1247. inſtaurata videtur, domiciliis ex villa *Horbuse*n in montem *Heresberg* translatis, monteque munito, ut ex diplom. cit. liquet. *Complectebatur*, ut Meibom. ſcribit, 500. *domicilia non in- elegantia, ciuesque ob commercia opulentos*: ſed numerum adium fortunaſque civium multum imminuit proximum bellum, quo An. 1646. 21. Maii oppidum à Suecis expugnatum, direptum, & munitionibus nudatum. Superiorum verò ſæculorum calamitates, quæ poſt Caroli M. devaſtationem Eresburgo acciderunt, vetus nobis ms. fragmentum membranæ Corbeienſis hiſ verbis repræſentat ad annum Chriſti MCLV. *Tertio deſtrueta eſt urbs Eresburg. Primò per Karolum M. qui undecimo anno obſidionis fraude cepit & devaſtauit. Secundo*

cundo per Fridericum Principem Arnesburgensem precatu Erkenberti Abbatis. Tertio per Volcwinum virum prapotentem Sualenbergensem. Nam verra inter ipsum & domnum Henricum filia Friderici pramissi filium de Arnesberg oborta, quem & incola montis Eresburg ad contuendos se cum urbe adtraxerant. & ipse fortes viros dominos videlicet Scardenbergenses & Casebergenses inibi collocare decreverat ad humiliandum ipsum Volcwinum, qui & ei videbantur inimicari. ad conditam ergo diem quando convenire in monte debebant, ut unusquisque suam turrinam altam & firmam inibi construeret. D. Henricus Abbas qui & urbem readificaverat. & D. Volcwinus animo tenus retractantes jacturam ditioni sua & circumjacentibus latè bonis suis de his eventuram, diem pravererunt, montem ascenderunt, quid factò opus foret cum non reperirent, totà die illà consultant ut sine populi damno inhabitantis fieri ullatenus posset, in crastinum distulerunt. Cùmque sol subsequenti diei aurora indicio se prodidisset, inconsulto & inscio abbate, adhuc etiam & dormitante, per milites D. Volcwinum nutu ipsius circumquaque urbs succenditur & consumitur.

4. ANTIQUA CELEBREM RELIGIONE LOCUM.] Erat namque Eresburgi sanum nobile, sive, ut Meibom. scribit, religione augustum, magnitudine ingens, structurà operosum, splendore magnificentum, divitiis inclitum, atque in hoc delubro vastissimum idolum totius Saxoniae, numen gentis tutelare & commune. Solebant antiqui Saxones, & cum primis militares homines certis iisdemque solemnibus & festis diebus armis induti, atque etiam cataphracti, gladiisque accincti, dextrà verò cestus ferreos vibrantes, alternis circa idolum patrium obequitare, interdum in genua procumbere, opemque presentem & in bello secundam fortunam efflagitare. Huc quoque frequens populus ibat & vota reddebat. Multa ibi opulenta regum populorumque visebantur munera, ingens auri argentique ostendebatur copia. Avent. l. 4. Annal. Boicorum.

5. MARTIS IBI QUONDAM SIMULACRO.] Non uno eodemque modo ab antiquis Francicarum Germanicarumque rerum scriptoribus nomen hujus simulacri, seu idoli enunciatum. Annales Francici, Fuldenses, Adelmus, habent *Irmisul*: Hos sequuntur Dithmarus Mersburgensis, Schaffnaburgensis, Hermannus Contractus,

Urspergensis; modicè variant Adam Brem. qui *Irmindsul*, Albert. Strad. qui *Erminsul*, auctor vitæ Caroli M. qui *Ermenful*, & Annal. Canisii *Ermenful*, scribunt: alii aspirationem adjungunt, in quibus Regino, *Hermanfsaul*, Roleving. *Hermeseul*, Sigebertus, Auctor lib. Ms. de Caroli M. Canonizat. & Chron. Belg. mag. *Hermensul*, Ado Viennens. *Adurmensul* appellant, Chronicon Saxonicum *Armenful* Quia ex duabus dictionibus compositum, de utraque controversitur, an posterior cippum, seu columnam, an verò aulam significet; præcipuè verò de posteriore dissentiunt. Nonnulli, ut Crantzius in Saxonia, *Irmensul* interpretantur statuam publicam. Conjici permissitur dictam *Idermauseul* quasi commune profugium & asylum omnium. Favet huic etymo Adam. Brem. qui patriâ linguâ idem esse vult, quod Latinis *universalis columna*, quasi *universa statuens*; Gobelin. *statuam Mercurii* fuisse opinatur; Aventin. *Herminioni* sacram fuisse contendit; Plurimi memoriæ *Harminii Cheruscorum ducis* dicatam existimant; Gorop. Becan. *hieroglyphicam esse* affirmat. Verùm magis credibile est, sicut Teneteri & Usipetes apud Tacit. lib. 4. hist. *Martem præcipuum suorum deorum* vocant, ita Saxones gentem bellicosam *Martem* in eo coluisse: nam ut Widekind. lib. 1. (quem sequuntur Rolevingius & Theodoricus Niemius) *Secundùm errorem gaternum sacra sua propriâ veneratione venerati sunt, nomine Martem effigie columnarum innitentes.* Chron. Saxon. vetus: *Hec erat forma idoli Martis Marsburgi, quod Carolus M. destruxit in Westphalia.* Marti præterea similior quàm Mercurio imago à Crantzio descripta. *Erat armata toto corpore effigies, cujus in dextra signum militare (nostri vexillum vocant) præferens rosam: cujus breve momentum & facilis ortus & interitus, ita eventus prætorum.* In sinistra libram expandit, dubiam pugnantium sortem facile huc illuc inclinantem; pectus inermis præferbat, interritum bellatorum animum insinuans. In clypeo leo, qui bestiis imperitat, invictum ad fortia facta animum monstrat: floribus consito campo, in quo stabat, quod nihil jucundiùs solet videri fortibus, quàm in acie virtutem ostendere.

6. NOBILE FANUM.] Adamus Brem. Ursperg. Rhenanus, Huldricus Mutius, tradere videntur Irmensulam sub dio in aperto campo stetit

stetisse; at fani seu templi meminit vita Caroli M. apud Pithæum: *pervenitque usque ad Ermensul, & ipsum fanum destruxit, & aurum & argentum, quod ibi reperit, abstulit.* Regino totidem verbis ex vita Caroli M. Henricus de Hervordia ad annum Constantini Imp. 31. apud Meibomium in Irminsula Saxonica cap. 7. De Eresburgensis fani & Irminsulæ sacerdotibus & sacrorum ritibus, Letzner. in Chron. Corbeiens. & ex eo Meibom. cap. 4. Irminsulæ. Quibus illustrandis magnopere servit memorabilis, si quidem vera, historia, quam narrat Nicolaus Causinus in fine lib. Aulæ Sanctæ, ubi citat Chronic. Saxon. & Relationes Schaumburgii, Evodii, & Albini.

7. VASTATUM CAROLI VICTRICIBUS ARMIS.] Annal. Franc. apud Pithæum: *Carolus Saxoniam ingressus, Eresburgum cepit, & idolum Saxonum, quod vocabatur Irminsul, destruxit.* Ursperg. Regin. Quo tempore *Irminsulam*, ejusque fanum *Eresburgi* Carolus destruxit, res mira contigit, ab Astron. auctore Annal. Franc. Ursperg. Reginone aliisque scriptoribus magno consensu prodita. *Fuit siccitas magna, ita ut aqua deficeret in supra dicto loco, ubi Ermensul stabat. Et dum vellet ibi tres dies stare gloriosus Rex ad destruendum fanum ipsum, & valde homines & jumenta sitirent, subit à Christi gratiâ, mediâ die cuncto exercitu quiescente, apparuit eis torrens ebulliens salubres aquas, & cunctus exercitus & jumenta eorum sufficienter recreati sunt, & tam diu ebullit aqua viva, donec fanum destructum est.* Sed quæ ad Dimolam amnem esse potuit aquæ penuria? an victorem Francum Saxones hostes aquatione prohibuere? certè exercitui sitienti vix magis defuit, quàm ingenio sedem *Eresburgi* ad Dimolam, nedum ad Luppiam aut Visurgim propugnanti, aqua hic hæret. Majorum quidem habet traditio, quàm incolæ referunt, Dimolæ aquas veneno à Saxonibus infectas, & Carolum cùm preces ad Deum fudisset, ejus equum in montis declivi descensu, quadrante circiter horæ ab Eresburgo, unguâ fontem elicuisse, cui hodiedum *Regii fontis* sit nomen, & aqua perennis. Sed vereor ne equi fontem aperientis unguâ Pegasi magis fabulam sapere, quàm historiæ veritati consentire videatur. Non satis autem pietati Caroli fuit impium *Irminsula* fanum evertere: nam in eodem loco Christianum mox templum condidit, de quo Auctor vitæ Caroli M. ms. lib. 1. cap. 14. *apud Eres-*

Eresburgum civitatem Saxonie, quam propter inhabitantium perfidiam, & indomabilem contumaciam deleverat, sed tamen post casum in majori splendore zelo pietatis restruxerat. Post everisionem idoli, HERMENSUL, id est, STATUA HERMETIS, ab incolis vocati, basilicam imperialis munificentia & celsitudinis construxit: ut quem locum cultura demonum sordidaverat, Christianae religionis veneratio emundaret. Hanc Basilicam ipsum Leonis III. Pontif. & Ludovici Pii Imp. & Lotharii ejus filii diploma, quo Corbeienfi Monasterio donatur, Capellam vocat, quod est hujusmodi.

IN nomine Domini Dei & Salvatoris nostri JESU Christi HLUDOWICUS & HLOTARIUS divina ordinante providentia Imp. Augusti. Omnibus fidelibus sanctae Dei Ecclesiae & nostris. presentibus scilicet & futuris notum sit. quia nos pro divini cultus amore & anime nostrae remedio, quoddam Monasterium quod nova Corbeia vocatur in honorem B. Stephani Protomartyris infra Saxoniam supra fluvium Wisera. in loco qui dicitur Huxori construi jussimus. quod & viro Venerabili Adelhardo construendum regendumque commisimus qui erat Abbas in altero antiquiori monasterio quod aque Corbeia vocatur. à quo & novum supradictum monasterium nomen constat esse sortitum. Itaque nos divina inspiratione compuncti & caelestis patriae amore succensi. ob anime nostrae salutem concessimus eidem monasterio Capellam. quam dudum Dominus & genitor noster KAROLUS Imperator in Castello quod dicitur HERESBURG construi jussit. cum omnibus rebus ac mancipiis ac decimis ad eam pertinentibus. quantumcumque Dominus & genitor noster eidem Capellae devotione contulisse dinoscitur. cum omni integritate praedicto monasterio ad subsidia monachorum ibidem Deo famulantium per hanc nostrae auctoritatis donationem à die presenti perpetuo habendum atque possidendum concessimus. & in ditionem ejus transtulimus. eo videlicet modo. ut quicquid ab hodierno die de praedicta capella vel de his quae ad eam pertinent. Rectores & Ministri supra memorati monasterii. vel fratrum in eo degentium voluerint. absque ullius injusta contradictione ordinent atque disponant. & faciant quicquid utilitatibus praedicti monasterii congruere & convenire perspexerint. Et ut haec auctoritas largitionis nostrae per futura tempora inviolabilem atque inconvulsam obtineat
firmi.

firmitatem. Et à fidelibus nostris tam presentibus quam futuris seu etiam successoribus nostris verius certiusque credatur. eam manibus propriis subter signavimus. Et anuli nostri inpressione signari iussimus.

Signum HLUTHOWICI

Serenissimi Imperatoris.
gloriosissimi Augusti.

Signum HLOTHARII

Durandus Diaconus ad vicem Fridagisi recognovit. Data XII. Kal. Julii. Anno Christo propitio XIII. imperii Domini HLUDOWICI piissimi Augusti. Indiēt. IV. Actum Ingilinheim palatio regio. in Dei nomine feliciter. Amen. Hanc Majorum suorum munificentiam insigni diplomate auxit Ludovicus Germaniæ Rex anno 900. quod subjungimus.

IN nomine sanctæ & individuae Trinitatis. HLUDOWICUS divina gratia Rex. Si petitiones nostrorum fidelium quas pro utilitatibus Ecclesiarum Dei nobis suggererint ad effectum perducimus. ad æternæ retributionis augmentum id nobis profuturum liquido credimus. Unde noverit omnium fidelium nostrorum presentium & futurorum industria. qualiter per inventum Venerabilis ac dilecti Comitum nostri Cuonradi. monasterium quoddam nova Corbeia nominatum cui præest fidelis noster Bavo Abbas. in nostram tuitionem ac mundeburdium suscepimus. Et omnes concessiones seu donationes antecessorum nostrorum eidem Cœnobio collatas. nostra auctoritate firmamus atque corroboremus. Videlicet ut & immunitatem habeant ab omnibus publicis exactiōibus & judiciariis potestatibus homines ejusdem Ecclesie liti & coloni. & Rectores ipsius monasterii in expeditionem cum suis hominibus ire non cogantur. sicut à nostris progenitoribus olim eis concessum fuisse constat. Sed & hoc pro nostræ mercedis augmento ad eorum utilitates addere decrevimus. ut infra ipsam Abbatiam. in villa Horohusun nuncupata publicum eis liceat habere mercatum & monetam. Et ibi potestatem habeant accipiendi teloneum. quod ipsorum Advocatus nostro exigat banno ab his qui illuc causa emendi veniunt. intra marcam memoratæ villæ & montis ERESBURG nuncupati. Præterea quod ab exordio constructionis ejusdem monasterii à nostris antecessoribus concessum in eorum præceptis cognoscitur. Nos quoque iterum confirmamus. ut licentiam habeant fratres illius loci eligendi inter se Abbatem dum ita res postulat. quamdiu ad hoc

○

ido-

idoneam inter se personam potuerint invenire. Et ut hoc nostra auctoritatis praeceptum plenior in Dei nomine obtineat firmitatem, manu propria affirmavimus. & anuli nostri impressione signari iussimus.

*Signum Domni HLUDOVICI Serenissimi Regis.
Ernustus Cancellarius ad vicem Theotmari Archicappellani recognovit.
Data III. iduum Octobrium die. Anno Incarnationis Domini DCCC.
Indictione III. Anno Domni HLudovici I. actum Triburias. in Dei nomine feliciter. Amen.*

8. SACRAVIT VERO RESTITUITQUE DEO.] Hujus consecrationis seu dedicationis luculentum testimonium perhibet diploma seu privilegium Leonis III. Pont. Max. Eresburgi datum, quod extat apud Henricum de Hervordia, Bernardum Wittium, Gerhardum Cleinsorgium, Card. Baronium tom. IX. ad annum 799. & in tom. XVII. Concil. General. Parisiis edit. pag. 226. Nos exemplum hujus diplomatis, quod Wittius protulit, & in Eresberg ait haberi, utpote antiquius emendatiusque; sequi mur, licet in illo signatus dies IX. Kal. Jan. uti in Baronio VIII. Kal. Jan. suspectæ nonnullis fidei ejusque loco IX. aut VIII. Kal. Jun. vel Jul. ponendus esse videatur; si modò verum est, quod Anastasius Bibliothecarius narrat, Leonem è Saxonia nostra redeuntem à Romanis ad Pontem Milvium in vigiliis B. Andreae Apostoli fuisse susceptum. Quod utique anno 799. factum esse oportet, cum idem Pontifex Carolum anno proximè consecuto Romam venientem, jam ante festum D. Andreae diem, hoc est, VIII. Kal. Decemb. magnificè exceperit, atque ipso Christi Natali in Basilica B. Petri Apostoli Imperatorem coronarit, ut omnes hist. Franc. scriptores consentiunt. Diploma Leonis III. est hujusmodi.

LEO servus servorum Dei. KAROLO M. Francorum Regi. Pia tua intentioni per omnia congaudentes. quod jubes annuere non tardamus. Igitur hunc montem ERESBURG quem expugnatum cum tota Saxonia Deo obtulisti. & per nos B. Petro consecrasti. liberum ab omni humana potestate esse. & fratrum ibidem ad Christi servitium adunatorum ditioni tantummodo parere censemus. Qui ne aliquid in hoc impedimenti patiantur. neve regni vestri invasoribus aliqua rebellandi fiducia preparetur. Sub anathemate B. Petri auctoritate interdicimus. ne quis unquam bellica in ipso monte praesidia collocare.
aut

aut per te collata prædia. aut decimas circa montem per duas Saxonicas rastas quas illuc delegasti audeat diripere. Hac conservantibus sit pax à Deo Patre, infringentibus execratio. & à Catholicorum collegio sit separatio in æternum. Datum ERESBURG per manum Joannis Bibliothecarii & Cancellarii Ecclesiæ Romanæ. IX. Kal. Jan. Anno Domni Leonis tertii quarto. Indictione septima. die dedicationis Capellæ in ERESBURG. Veritatem hujus Leonini diplomatis asserit & illustrat diploma Adriani IV. Pontif. Guicbaldo Abbati Corbeïensi ejusque fratribus regularem vitam professis datum Romæ apud S. Petrum per manum Rolandi S. Romanæ Ecclesiæ Presbyteri Card. & Cancellarii v. Kal. Martii. Indiçt. II. Incarnat. Dominicæ Anno MCLIIII. Pontificatus vero Domni Adriani PP. IV. anno primo. Adjicientes quod Monasterium HERESBURG cum decimis circa montem per duas rastas Saxonicas. sicut à beata memoria Domno LEONE Papa ex petitione CAROLI M. Imperatoris. qui ipsum montem expugnauerat collata noscuntur. Monasterium quoque in Groninga. & monasterium in Kemnade nunquam ab eodem Corbeïensi alienentur Cænobio, &c. Porrò Henricus de Hervordia qui ad annum Caroli M. 4. Christi 804. hoc ipsum Leonis PP. diploma recitat, in eo longè fallitur, quòd hanc dedicationem in alterum Leonis cum Carolo in Germania congressum rejicit. Item perlatum est, inquit, ad Imperatorem, sanguinem Domini in Mantua civitate fuisse repertum: misitque ad Papam, ut hujus rei veritatem perquiret. Qui nactus occasionem exeundi, primo in Lombardiam, quasi pro dicta inquisitione progressus est, indeque subito arrepto itinere ad Imperatorem venit ad Karisiam, villam juxta Remis, & Natalem Domini secum celebravit. Deinde Aquisgranum Papam Imperator perduxit, & post in Saxoniam antiquam, ibi Capellam in Bergo fercken prope Mindam consecravit. Campanula quaedam, quam reliquit, etiam nunc videtur ibidem. Capellam etiam S. Petri in Eresberg, quæ nunc Mersberg dicitur, consecravit. Ita Henricus de Hervordia. Contrà Astronomus & vita Caroli M. per Engolismensem scripta, Adelmus & Regino, uno ore testantur: Leonem Pontif. Aquisgrano, ubi octo dies mansit, per Boiariam ire volentem, ductum esse usque Ravennam, magnis ab Imperatore muneribus donatum. Nullà Saxoniam, hoc tempore, sive à Leone Pontif. sive à Carolo intratæ

factâ mentione. His consentiunt Poëta Anonym. Hermannus Contractus, Lambertus Schaffnaburgensis, Sigebertus Gemblacensis, Marianus Scotus, Urspergensis Abbas, cæterique chronologi & scriptores, qui nihil de Leonis vel Caroli accessu in Saxoniam. Nihil item Sigonius, qui hunc congressum satis exactè describit in hist. regni Italiae. Quare quicquid per Leonem Pontif. gestum est, referendum ad annum 799. & primum illius in Saxoniam ingressum, quo etiam Paderbornæ cryptam, seu sacellum subterraneum, & in eo altare S. Stephani, rogatu Caroli M. consecravit. Vita S. Liborii apud Bollandum cap. 2. pag. 88. §. 5. & 6, vita B. Meinweri apud Browerum, pag. 13. n. 1. Gobel. Person. Cosmodr. ætat. 6. cap. 38. Id quod etiam de Ecclesia in Sidinghusen pago dioecesis Paderbornens. in dynastia Burana, refert Caspar Schioppius in genealogia Burana; & de lapide altaris in Ecclesia Titemellè seu Dethmoldiensi, à Leone III. consecrato, atque indè in usum cryptæ Abdinghoffensis à B. Meinwero translato mentionem facit scriptor vitæ B. Meinweri apud Browerum. Porrò Saxoniam nostræ, quam Leo III. Pont. Max. Eresburgi per Carolum M. Deo oblatam, & per sè B. Petro consecratam dicit, partem aliquam ad fidem Christi conversam, idem Carolus jam anno 774. Deo in sacrificium obtulerat, ut scribit Luitprandus Ticinensis de Vitis Pontificum Romanor. Moguntia anno 1602. editus. *Hadrianus Papa Carolum M. Francorum Regem Romam vocavit. qui cum quinto anno regni sui illuc venisset, inter cætera, quæ ab ipso magnificè gesta sunt, etiam partem aliquam Saxonie in provincia Westphalia, quam ad fidem Christianitatis convertit, ut ipse jam predictus Papa præcipit & docuit secundâ feriâ Paschæ in Basilica S. Petri inter cætera quæ ad manum Papæ offerebat, Deo in sacrificium obtulit, & in loco Osnabrugge vocato Episcopatum constituere, & decimis noviter ad fidem conversorum, si sanus & incolumis remeasset, Papâ ita dictante & privilegiis suis confirmante, dotare devovit.* Quæ eadem de Saxoniam B. Petro oblata ex epistola Gregorii VII. Pont. Max. apud Baronium ad An. 804. licet recognoscere; ita enim habet: *Idem verò Magnus Imperator Saxoniam obtulit B. Petro, cujus eam devicit adjutorio, & posuit signum devotionis & libertatis, sicut ipsi Saxones habent scriptum, & prudentes illorum satis sciunt.* Huic tam insigni religiosissimi Principis

cipis

cipis pietati ac munificentia, Sedes Apostolica pari in Saxones studio egregiè respondit quando Saxones nostros Romam missos, ut Christianam fide & Ecclesiasticam disciplinam imbuerentur, humanissimè in Urbe accepit & fovit, locumque eorum habitationi, apud Basilicam D. Petri, ubi nunc est ecclesia & nosocomium S. Spiritus, assignavit; qui & à novis accolis nomen mutuatus, olim *Vicus Saxonum*, & *Schola Saxonum*, hodi *Saxia* vocatur. Ex Anastasio Bibliothecario, Card. Baron. in Ann. Eccles. ad An. 804. & in Notis ad Martyrolog. Rom. iv. Idus Novemb.

9. MANSIT ET HOC NOSTRÆ GENTI.] Ab anno 826. quo *Capella Eresburgensis*, ut prædiximus, à Ludovico patre, & Lothario ejus filio *Corbeiensibus* fuit donata. Postea *Eresburgi*, seu *Montis Martis* mediam partem Hermannus Abbas & cœnobitæ Corbeiensis, Henrico Archiepiscopo Colonienfi An. 1230. mense Augusto suscipere cessere: alteram verò partem Franciscus Abbas & conventus *Corbeiensis*, Hermano Archiepiscopo Colonienfi & Administratori Paderbornensi, Marspergi An. 1507. postridie S. Ægidii, reservato sibi ad Kalendas Græcas reluendi jure, vendiderunt.

10. DUM BARBARUS HOSTIS.] Quidquid *Eresburgi* Suecus hostis paulò antè reliquum fecerat, immisus ad excidium augusti operis Hassicus miles devastavit. Quod insigne facinus ad posteritatis memoriam publicis tabulis Eresburgensis civitatis consignatum, his verbis legi meretur. *Anno MDCXLVI. die XXIV. Sept. facta est duarum Hassicarum legionum, (quarum altera equestris, altera pedestris erat) subita in Montem Martis irruptio; ductor pradorii agminis Ufflenus cum duobus fratribus. Clades illata haud modica fuit: nam templum primarium subjecto pulvere nitrato disjectum, porta civitatis incensa, cetera pari ruinam vastata. Quicquid cives & accolæ post nuperam Suevicam expugnationem urbis, huc convexerant, spolio abreptum. Postridie tres præstantes campanæ unà cum turri corruerunt. Absit verbo invidia, si insigne facinus dixi eorum, qui Basilicam Eresburgensem vetustate tam nobilem, opere tam magnificam, reverentiâ loci tam celebrem, religione tam sanctam, nostro demum ævo barbarum in modum subverterunt. Uti verò Principum voluntati & imperio id non adscribimus, quod privata militum tribunorumque audaciâ fuit: ita*

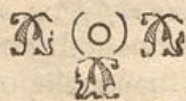
factum merito damnamus in Christianis. & quis non sanæ mentis? Quando & inter ipsos barbaros reperti sunt, qui pro majori veneracione religionis Christianæ, locorumque sacrorum, ejusmodi sacrilegia non sunt ausi. Alaricus barbarus Gothorum rex, antequam Romam, quam mox cepit, intraret, edicto publico vetuit, ne quis militum sacra Urbis loca violaret. tantum aberat, ut templa barbaris suis subruenda permetteret. Orosium (lib. 4. cap. 42.) hinc præ cæteris, quem testem inspectoremque eorum temporum habemus, audire lubeat. *Adest, inquit, Alaricus. trepidam Romam obsidet, turbat, irrumpit, dato tamen præcepto prius, ut si qui in sancta loca, præcipueque in sanctorum Apostolorum Petri & Pauli Basilicas confugissent, hos imprimis inviolatos securosque esse sinerent. Imperio barbari regis paruerunt barbari milites.* Aliud in hanc rem subjicit Orosius haud minus in barbaris commendandum. *Discurrentibus per Urbem barbaris, fortè unus Gothorum, idemque potens & Christianus, sacram Deo virginem, jam atate provectam in quadam ecclesiastica domo reperit. cumque ab ea aurum argentumque honestè exposceret; illa fideli constantiâ, esse apud se plurimum, & mox proferendum, respondit, ac protulit. Dumque expositis opibus attonitum barbarum magnitudine ac pondere & pulchritudine, ignotâ etiam vasorum qualitate intelligeret: Virgo Christi ad barbarum ait: Hæc Petri Apostoli sacraministeria sunt. presume si audes, de factò tu videris. ego quia defendere non valeo, neque tenere audeo. Barbarus verò ad reverentiam religionis, timore Dei & fide Virginis motus, ad Alaricum hæc per nuntium retulit: qui continuo reportari ad Apostoli basilicam universa ut erant vasa, imperavit; Virginem etiam eodem cum defensione deduci. Itaque magno spectaculo omnium, disposita per singulos, & super capite elata palam aurea atque argentea vasa portantur: exertis undique ad defensionem gladiis piâ pompâ munitur, hymnos Deo Romanis Barbarisque publicè concinentibus.* Non ultra barbaricus ille furor progressus, ædificia quidem aliquot per Urbem, nullæ verò ædes sacræ dirutæ. Tam intacta à Gothis barbaris loca sacra fuerunt. Eò nunc detestabilior illorum impietas, qui ædem Eresburgensem, locumque à Carolo M. donatum, à Leone III. Pont. Max. dum Paderbornæ apud Carolum M. ageret,

ageret, non minùs, quàm Vaticana fuit Basilica, Divo Petro consecratum ausi sunt subjecto nitrato pulvere disjicere. nequod istic vestigium antiquitatis extaret, ubi perpetuum religionis monumentum poscebat Christiana veneratio. Laudabilior etiam Theodorici Gothorum regis, Gothorumque barbarorum præ Alarico pietas. Romam ille & Italiam tot annos cum imperio tenuit, ac barbaræ licet gentis, Arianaeque hæresis dominatu omnibus per occidentem formidabilis esset, non modò regiis muneribus Vaticanam Apostolorum Petri & Pauli Basilicam exornavit, sed & mirificè Sacerdotes & templa Catholicorum excoluit, interque fabricas ab eo reparatas, templa quoque & bona Ecclesiæ reddita, suum liberalitatis locum habuerunt. Uti id ex alio tum vel maximè ex Anastasio Bibliothecario in Hormisda, & Cassiodori scriptis constare potest. Majus est, quod de ethnicis Imperatoribus tradidit Lampridius. Is de Alexandro Imperatore: *Christo templum facere voluit, quod & Hadrianus cogitasse fertur, qui templa in omnibus civitatibus sine simulacris jusserat fieri: quæ hodie idcirco, quia non habent numina, dicuntur Hadriani. quæ ille ad hoc parasse dicebatur: sed prohibitus est ab iis, qui consulentes sacra, repererant omnes Christianos futuros, & templa reliqua deserenda, si id optatò evenisset.* Sed quid longiùs ab eo? domestica nobis propiùs adsunt exempla. Legem Salicam appello, quæ Francorum nostrorum est, eorum videlicet populorum, qui ex Sicambriis, Bructeris, Angrivariis, Tencteris, Cheruscis, Cattis, Marfis, cæterisque in unam belli societatem convenère. Lataque est hæc lex auctoritate populi per quatuor gentis proceres, cùm barbari adhuc essent, seu, ut vetustus in eas præfatus est scriptor, *cùm adhuc barbaricorum ritum tenerentur.* antequam à Pharamundo quartus Francorum rex Clodoveus Christi religionem susciperet. Harum verò legum una est titulo LVIII. leg. I. *Si quis Ecclesiam sanctificatam, vel ubi reliquia Sanctorum recondita sunt, incenderit, vel infra ipsa Ecclesia expoliationem de altari, aut infra Ecclesiam aliquid rulerit, VIII. denariis, qui faciunt sol. CC. culp. jud. excepto capitali & dilaturâ.* Tanta vel in Majoribus nostris harum regionum, cùm adhuc barbari essent, & nullo Christianæ religionis lumine donati viverent, veneratio sacrorum fuit. Hæc paucis. nec plura attinet inter hos cancellos Scriptionis adferre: quando ex his nemo non intelligit, à
Chri.

Christianis fieri, quæ à barbaris facta non sunt; facinusque eò foedius esse in Christianis, quò magis abhorruit ipsa barbaries. *Optimus animus pulcherrimus Dei cultus est.* inquit Seneca. Si avitæ, si veræ Majorum religioni inhæreat. Nec monumenta pulchriora, quàm Majorum templa, in quibus post eversa idola verum Deum Christianorum Sacerdotes, & Christianus populus à Carolo M. ad hanc usque ætatem nostram coluerunt. Quare cum nostris etiam temporibus vetus ac celebris illa Corbeiensium Basilica, infirmis nixa fundamentis & longi temporis labe, bellique injuriis corrupta, in ruinam incumberet, Christophorus Bernardus Princeps & Episcopus Monasteriensis, idemque Corbeiensium Administrator, eam à fundamentis restituit. Conspiciebat nimirum hunc sacrum antiquitate locum, cultumque jam inde à Ludovici Pii Cæsaris ævo tantâ religiosorum Sacerdotum frequentiâ & sanctimoniâ, pristinum suum decorem à se experere, qui jam antè per suam dioccesin Monasteriensem tot sacrorum monumenta posuerat, instauraveratque. Eò magnanimus ac togâ sagoque gloriosus, atque ad omnem prosteritatem memorandus Episcopus, suæ quoque liberalitati & religioni, hujus vetustate collabentis basilicæ fabricam sumpsit, quæ nunc opere solido & magnifico dignoque sui nominis splendore ad fastigium usque assurrexit.

Eresburchense verò templum, Corbeienses, ejus loci rectores, pari studio & religione instaurandum susceperunt; & jam opus illud simul ex ruinis pristinæ integritati & splendori propè est restitutum; aspiciunturque nunc veneranda illa Caroli M. Imperatoris monumenta tanto illustriora, quanto hosticus furor obscuriora, extraque memoriam avitæ religionis esse voluit. Dispari sanè famâ ad posteros eorum, qui profanaverunt, & qui pristino Religionis cultui reddi-

derunt. Tacitum hic audias lib. IV. Ann. *Suum cuique decus posteritas rependet.*

BRU-